

EXAMINIS PUBLICI

ET

ACTUS ORATORII

SOLEMNIA

IN DIES II. III. IV MENSIS APRILIS MDCCCXXVII

INDICIT

PROFESSOR M. THEOPH. KIESSLING,

SCHOLAE CIZENSIS RECTOR.

P R A E M I T T I T U R

DISPUTATIO

DE VITIS EXCELLENTIUM IMPERATORUM

CORNELIO NEPOTI NON AEMILIO PROBO

ATTRIBUENDIS

AUCTORE

M. JOH. CHRISTOPH. DAEHNE,

SCHOLAE COLLEGA III.

CIZAE

EX OFFICINA WEBELIANA.

Quum superiore anno Vitas Excell. Imperatorum apud Teubnerum in vulgus ederemus, in iis, quae praefati sumus, Cornel. Nepotem harum vitarum esse auctorem breviter indicavimus simulque fidem dedimus nos occasione oblata, uberius de hoc esse disputaturos; quam fidem ut solvamus consilium est hujus disputationis, qua nostram de C. Nepote sententiam latius explicare atque argumentis firmare conabimur, non quod putemus nos ab omni parte verum vidisse, sed ut rem disquisitione non indignam denuo in iudicium vocemus atque ulteriori investigationi materiam offeramus.

Constat in omnibus Mss. atque vetustissimis edd. vitas Cornelianas tribui Aemilio Probo ¹⁾. Primus eas Corn. Nepoti vindicavit Lambinus ²⁾, qui in Praefat. ed. C. Nep. ³⁾ suam sententiam duobus potissimum probat argumentis, e quibus unum nititur in rebus personisque ab auctore commemoratis, in quam rem laudat e praefat. Cornel. nomen Attici atque e vitis ipsis Milt. 6, 1; 8, 5; Thras. 2, 4; Dion. 9, 5; Epam. 10, 3; Att. 10, 6; Ages. 4, 2; Eum. 1, 5; 3, 2; 8, 2; Cat. 2, 2, quibus locis ductus auctorem vixisse existimat temporibus Pompeji M. et Caesaris et Ciceronis et Attici et ceterorum ejusdem aetatis hominum temporibus. Alterum argumentum ducit e latinitate quam aetatis Theodosianae esse negat, simulque de cognomine Probi, familiae nomine, antiquis ignoto et posterioribus temporibus nato, fusius disputat. Lambini iudicium deinde Savaro, tum Vossius, denique omnes deinceps reliqui, qui vitas Cornel. ediderunt, sunt secuti ⁴⁾. At nostra aetate exstitit Vir doctissimus atque ingeniosissimus G. Fr. Rinckius, Badensis, qui revocavit Aem. Probi nomen idque graviter defendit in

1) Cf. Harles. Notitia script. Lat. P. I. pag. 364.

2) Post Lambinum Gifanius quoque in Collect. Lucret. sub. v. refutatus se demonstraturum esse promisit C. Nepotem, non Aem. Probum harum vitarum esse auctorem.

3) V. Bardil. ed. maj. Corn. Nep. p. LXXX sqq.

4) Cf. Praefat. nostrae ed. Corn. p. XI.

libro inscripto: *Saggio di un Esame critico per restituere ad Emilio Probo il libro de Excellentibus Imperatoribus creduto communimento di C. Nepote*. Ven. 1818. 8. *), quo libro rem suam ita egit, ut facile lectoribus persuadeat, quod et nobis accidit in adnotationibus editioni Jul. Caesaris additis, ubi Aem. Probum harum vitarum laudavimus auctorem; sed re iterum diligentius perpensa a Viro doctss. discedendum putavimus.

Ac primum quidem Rinckius, ut suam probeat sententiam, auctoritatem laudat Mss. et vett. edd., qui omnes in nomine Aem. Probi consentiant; provocat ad scriptores Corn. Nepote posteriores, apud quos ne unus quidem locus legatur e nostris vitis laudatus. Testes denique citat scriptores sec. 14 et 15, qui omnes auctorem nominent Probum, ut Guglielmo da Pastrengo, Veronensis, amicus Petrarcae, Donatus Acciacoli et Philip. Beroaldus, major 3). Nullum adfirmat in his reperiri locum e nostris vitis petutum nullamque Corn. Nepotis fieri mentionem, contra diserte seculo tercio decimo et quarto Probum nominari auctorem.

Verissime quidem haec sunt disputata, sed non multum in hac nominis Probi inscriptione Mss.tribuendum esse arbitramur, quum omnes ex eo Ms. fluxisse videantur, e quo Probus vitas Exc. Imper. elegit et nomine suo evulgavit. Post mortem Corn. Nepotis nostrae vitae usque ad tempora Probi videntur latuisse, cujus rei causam nos quidem et in tempore, quo auctor scripsit, et in vitarum indole quaerendam esse putamus. E multis locis, ut jam Lambinus docuit, perspicuum est, auctorem vixisse tempore Ciceronis aliorumque Romanorum, qui summo patriae amore erant inflammati. Erupit bellum civile inter Pompejum et Caesarem, qui, victo adversario, Dictator factus perpetuus et sacrosanctus summa quaeque obtinuerat. Actum videbatur de optima republ., cujus jacturam optimi quique dolebant, in his Corn. Nepos, qui his vitis cives, quorum multi, ut ipse in vita Thras. c. 2, 4 dicit, illis temporibus fortius pro libertate loquebantur, quam pugnabant, ad ea attentos reddere studebat, quae opus esse viderentur 6). Scrip-

*) Hunc librum in Germanicum convertit Diet. Hermannus, Prim. Eccl. Ulmens. pastor. Vien. 1819. 8. Idem fere, quod Rinckius, quamquam aliam argumentandi viam ingressus, nuperrime statuit Jul. Heldius, Philos. Dr. Vratisl. in Prolegomenis ad vitam Attici, quae vulgo Corn. Nepoti adscribitur. Vratisl. 1826. 8. Rinckio adversatus est Joel Kohlen. Tergestinus in Considerazioni sul Saggio di un Esame critico del Sign. G. F. Rinck, Badese, per restituere ad Em. Probo il libro de vita Exc. Imp. Mediol. 1819. 8. p. 70. Hunc quidem librum frustra anquisivimus.

5) Cf. Rinck. l. l. p. 10 sq. (Herm. p. 9 sq.)

6) Aliud consilium statuit Schmiederus pater in praefatione Lexici Corn. p. XXI et ed. Corn. p. XX, qui existimat Nepotem his brevioribus vitis conspectum rerum memorabilium in terra-

sit igitur Vitas Illustrium Virorum, ad quas pertinent Vitae Exc. Imperatorum 7), quibus res apud exteras gentes fortiter gestas moresque optimorum virorum civibus suis comparandos proponeret atque in his res ad salutem patriae, libertatem, animi integritatem, modestiam atque innocentiam prae ceteris commemorandas existimavit, non inscius has iis maxime esse necessarias, quare non raro suum de rebus gestis et fatis Imperatorum interponit iudicium 8) apteque locos communes ad-

rum orbe gestarum exhibere voluisse ita, ut in vitis Catonis atque Attici splendorem et majestatem Imperii Rom. et postremo Reipbl. interitum ostendere studuerit. At Schmiederus fil., a patre in Praefat. Lex. Corn. p. XXII sqq. discedens, cum Moscheo facit, qui in libro: Allgem. Jahrb. der Univers. etcc. P. I. Sect. 3. p. 233 sqq. (Erfurt. 1798) haec habet: Des Nepos Plan war: Thaten u. Schicksale u. Charactere ausländischer Feldherren zu schildern, um sie mit d. Thaten, Schicksalen u. Characteren röm. Feldh. zu vergleichen; und dies so zu thun, dass es den röm. Leser zu richtigen Beurtheilung seiner Zeitbegebenheiten anleiten sollte, auf die Mängel und Gefahren ihres Staats aufmerksam machen, das Gefährliche u. Nachtheilige der Fehler, woran sein Zeitalter krankte; der Selbstsucht, der Herrschsucht, der Neuerungssucht u. der Verschwendung zu zeigen u. gegen dieselben zu warnen, u. dagegen an die Tugenden, (welche seinen Zeitgenossen so sehr mangelten) der Vaterlandsiebe, des Gehorsams gegen die Gesetze u. die Obrigkeit, der Redlichk. u. Frugalität u. Genügsamkeit zu erinnern u. sie zu befördern. — Pauflerus in Praef. ed. II Corn. p. XIX ita judicat: Nepos scheint bei Abfassung seiner Biogr. keine andere Absicht gehabt zu haben als diese, den zu verschiedenen Zeiten u. unter verschiedenen Umständen unter den Griech. ü. andern herrschenden Geist mit dem der Röm. zu vergleichen u. aus dieser Vergleichung die Idee zu entwickeln, dass sich die Menschen bei der grössten Verschiedenheit der Sitten, dennoch überall gleich sind u. dass ähnliche Umstände u. Lagen auch ähnliche Erscheinungen bei den Römern, so wie bei den Griechen u. andern herbeiführen mussten. — Cum Moscheo fere consentiunt Titze in Introd. ed. Corn. p. 45 et Held l. l. p. 17.

- 7) Adsentior Moscheo in dissert., quae prodit Lubecae 1807, 4 ita inscripta: Corn. Nep. liber, qui inscribitur Imper. Exc. vitae, utrum opus integrum, an vero operis majoris pars quaedam sit habendus, cujus dissertationis epitomen legimus in Praefatione conversionis Corn. germanicae a Bergstraessero factae, repetitae atque emendatae ab Eichhoffio, p. IX sqq. Ac docet quidem Mosche. Vitas Exc. Imp. esse partem majoris libri de Viris Illustr., scilicet de philosophis, historicis, poëtis, oratoribus.
- 8) Milt. 3, 7 extr. Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, quum amior omnium libertati, quam suae fuerit dominationi; Aristid. 2, 3 tum autem et intemperantia Pausaniae et justitia factum est Aristidis, ut etcc.; Chabr. 3, 3 Est enim hoc commune vitium etcc.; Pelop. 3, 1 Hoc loco libet interponere, — nimia fiducia quantae calamitati soleat esse; Dat. 5, 4; c. 11 extr. Plura infra videbimus p. 22 sq.

jungit ⁹⁾. — Sequebantur tempora Augusti, callidi Principis ¹⁰⁾, cui, quamquam Viris doctis favebat, tamen ea, quae Corn. Nepos in vitis suis aperuerat cogitata, haud placere poterant. ¹¹⁾. Hinc factum esse judicamus, ut illae Illustrium Virorum vitae, libertatis amorem spirantes, minus divulgarentur, ut laterent et cum auctoris nomine, siquidem hoc adscriptum fuit, in oblivionem venirent, quod eo magis accidisse putandum est, quo crudeliores proximos ab Augusto Imperatores fuisse res Romanae docent. Posteris vero temporibus, ubi tempora inciderunt laetiora, paulatim illae vitae in lucem protrahebantur, legebantur, describebantur, ita tamen, ut eae vitae, quae rerum statui minus convenirent, omitterentur, quod in primis Vitae Rom. Imperatorum accidisse videtur, in quibus auctorem de rebus Rom. liberius locutum fuisse suspicamur. Primus autem vitas Exc. Imp. in lucem vocavit Aem. Probus ¹²⁾ easque, electione facta, Theodosio imperatori obtulit, ex quo factum esse opinamur, ut C. Nepos cederet nomini Aem. Probi ¹³⁾. Atque his, quae statuimus, favere videtur Arlenii codex a Magio inspectus ¹⁴⁾, in cujus extrema pagina haec leguntur subscripta: Completum est opus Aem. Probi, Corn. Nepotis. Lambinus ¹⁵⁾ haec a librario quodam scripta esse putat, haesitante et incerto de hujus libri auctore; Bardili contra l. l. p. CIV judicat, in illo Arlenii cod., ut in plerisque aliis, cum Imperatorum vitis, quas membranae Aem. Probo tribuant, Catonis et Attici vitam a Cornel. scriptam, esse conjun-

9) Dion. 5, 3 nullum esse imperium tutum, nisi benevolentia munitum; Thras. 2, 3 Nihil in bello oportere contemni; etcc. Timol. 4 extr.; Chabr. 4 extr. al.

10) Bene cum v. Dresch his verbis designat: August gehört zu den Menschen, die Alles zu ihren Zwecken zu benutzen wissen; aber sich auch Alles gefallen lassen u. Alles erlauben um sie zu erreichen. Cf. Uebersicht der allgem. Weltgesch. P. I. p. 394 ed. II.

11) Suet. Aug. 10: Nihil convenientius ducens, quam necem avunculi vindicare tuerique acta; Tacit. Hist. I, 1; Annal. I, 9.

12) Plura de Probo atque de aliis, qui hoc nomine sunt adpellati, leguntur in epistola H. Magii ad Gr. Angelerium etcc. V. Bardil. l. l. p. LXXII sqq.; Praef. Corn. Lambini, apud Bardil. l. l. p. LXXV sq. et N. Fabricii Bibl. lat. T. I p. 102.

13) Censor Lex. Corn. a Schmiedero patre editi, putat in Bibl. Germ. Vol. XLIV p. 499 vitas Cornel. ab Aem. Probo esse mutilatas et Barthins in Advers. XXIV, 18; XXV, 15 atque ad Stat. Theb. II, 119 censet eas in epitomen esse redactas, multis mutatis, intextis atque omissis, eique accedere videtur Günther. ad vitam Them. 10, 5. At cf. Tzsch. l. l. p. XV; Titzel l. l. p. 48; Bardil. l. l. p. CIII et Harles. in Introd. in hist. Lat. c. 3, 5.

14) Miscell. lib. IV, 15; Bardil. l. l. p. LXXVIII.

15) Praef. in C. Nep.; Bardil. l. l. p. LXXXIX.

ctam, ut vere librarius Aem. Probi et C. Nepotis opus inesse scripserit. Nos quidem Lambino adsentimur; nam illi codici Vitae Catonis atque Attici non videntur fuisse adscriptae, quod colligimus e verbis Magii: Titulus, inquit, erat hujusmodi: Aem. Probi de Imperatoribus exterarum gentium liber. Finis libri, si epigramma ejusdem, quod nos e vetustis exemplaribus in epistola ad G. Angelerium et Paulum Ligium posuimus, excipias, quales in vulgaribus codd. E scribae vero penore subjecta verba: Completum est opus Aem. Probi C. Nepotis. Ceterum Rinck. p. 50 (Herm. p. 45) commemorat codicem in Seminario Patavino repertum, qui codex multas continet vitas in epitomen redactas. In his sunt nonnullae e nostris vitis petitae, quas bibliothecae Patav. Praefectus, a Rinckio consultus, Probo tribuit, ut illae, quae vulgo in exemplaribus legantur, sint Corn. Nepotis, idque veri non videtur dissimile, neque improbat Rinck., modo difficultates vult remotas, quae Probi nomen, omnibus codd. adscriptum, moveat.

At versiculi illi, binis codd. additi ¹⁶⁾ diserte produnt Aem. Probum ¹⁷⁾? Produnt quidem, sed aliud quid probare videntur. Videamus ipsos versiculos, uti nunc eos censemur legendos:

Vade liber, nostri fato meliore memento,
 Quum leget haec Dominus, te sciat esse meum.
 Nec metuas fulvo strictos diademate crineis,
 Ridenteis blandum vel pietate oculos.
 Communis cunctis hominum sed regna tenere
 Se meminit; vincit hic magis ille homines.
 Ornentur steriles fragili tectura libelli:
 Theodosio et doctis carmina nuda placent.
 Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
 Tunc Domino nomen: me sciat esse Probum.
 Corpore in hoc manus est genitoris avique meique
 Felices! Dominum, quae meruere manus ¹⁸⁾.

Ovidianum his versibus esse colorem, mutuatum e Trist. l. I, 1 —, satis apparet. Recte autem, opinor, ex his versibus Titz e. in Introd. l. p. 21 suspicatur Probum quendam

16) Alter est Guelferbitanus, alterum H. Magius Burgensem nominat.

17) Cf. Rinck. l. l. p. 41 sqq. (Herm. p. 36 sqq.)

18) Vide nos in praef. ed. Corn. Nep. p. VIII.

Theodosio Imperatori collectionem aliquam s. corpus poeticum obtulisse sua, matris (legit genetricis) avique manu descriptum atque e verbis et docti (sic legit) carmina nuda placeat conjicit Virgilium significari, qui doctus nominetur poëta. Nos his versibus ducti judicamus Aem. Probum Theodosio nonnullos libros varii generis a se, patre atque avo descriptos et collectos obtulisse, in his vitas Exc. Imper. Cornelianas. Nominat se auctorem libri, quem in tenebris obsconditum in lucem vocaverit, eique melius precatur fatum, quam quod temporibus Caesarianis habnerit, idque melius sub optimo Imperatore sperare poterat, quare addit: Nec metuas etc. Ac verba primi versus: nostri f. m. memento nostrum de C. Nepote iudicium supra allatum videntur confirmare; adeoque conjicere licet Cornelio propter vitas suas, si non Ovidianum, tamen simile fatum accidisse, idemque fere visum est Rinckio l. l. p. 55 (Herm. p. 49): Es scheint auch, inquit, dass er mit dem Anfange Vade — memento seinem Buche den Wunsch mitgebe, dass es ein besseres Geschick haben möchte, als das verlorne Werk des C. Nepos von gleichem Inhalt, dessen Stelle es vertreten sollte. —

His igitur externis, quae afferuntur, argumentis non possumus adduci, ut credamus Aem. Probum esse auctorem vitarum Exc. Imp. — Videamus interna. Et primum quidem errores commemorantur historici et chronologici, qui nomen C. Nepotis reddant suspectum ¹⁹⁾. Sunt vero apud nostrum multi ejusmodi errores: Milt. 1, 1 confunditur Miliades cum patruo; Paus. 2, 2 non recte Mardonius dicitur regis Xerxis gener; Cim. 2, 2 falso Phoenices et Cyprii a Cimone apud Mycalen devicti traduntur; Dion. 2 confunduntur Dionysii, Siciliae tyranni atque de Reg. 5 Ptolemaei, Aegypti reges; ex errore Ages. 5, 2 substituitur Agesilaus in locum Aristodemi; Dat. 2, 2 tribuitur Patroclo, quod a Menelao factum esse constat; Cim. 1. 1 deprehenditur noster imperitus legum Spartanarum atque Atheniensium. Non minus peccatum est in ratione temporum constituenda, ut Lys. 3, 1; Dion. 2, 2, Chabr. 2, 5; Pelop. 2, 4; Ages. 5, 2. Plura legimus collecta a Wetzel. in vita Corn. l. p. 15; a Tzsch. in Proem. l. p. XVIII et XXI; a Schmied. in Praef. Lex. Corn. p. III. — De his erroribus non est, quod miremur, quum auctor in solis versaretur rebus historicis. Multi ipsi erant evol-
vendi

19) Cf. Rinck. l. l. p. 61 sqq. (Herm. p. 55 sqq.) et Wolf., qui, teste Hanharto in libro: Erinnerungen an F. A. Wolf p. 92, ita de nostris vitis judicat: Es ist auch noch die Frage, ob das schwächliche Werkchen, voll der schlimmsten Fehler in Geographie u. Gesch., von dem berühmten Nepos sey, vor welchem Catull einen solchen Bückling macht.

vendi libri ²⁰⁾, multa dijudicanda, ordinanda atque in brevem conspectum redigenda; non ad manus erant Annales, non Acta et alia subsidia, quibus, ut Livius alique, uti potuisset; consulendi erant scriptores ²¹⁾ inter se non raro discrepantes, quos non inconsiderate est secutus, ut videmus in vita Them. 9, 1 Scio plerosque ita scripsisse etc.; c. 10, 4 sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus; Han. 8, 2 de Magonis interitū duplex memoria prodita est; Alc. 2, 1; Paus. 3, 5 al. — Praeterea Nepoti deerant adjumenta, quibus nostra aetas in rebus historicis gaudet, eoque facilius ipsi, largissimam rerum copiam brevius completenti, potuit accidere, quod Livio ²²⁾ aliisque ²³⁾ scimus accidisse, ut in diversa abiret, ut in errores delaberetur. Jure autem dubitare licet, num omnia, in quibus noster ab aliis discedit, vere sint falsa, de quibus fortasse postera aetas, novis subsidiis detectis rebusque altius perspectis, aliter judicabit ²⁴⁾.

At auctor arti, quam historia requirit, non satisfacit? Partes partibus non respondent; aliae vitae sunt imperfectae et vix extremis lineis adumbratae, aliae uberius expositae; adduntur supervacanea, omittuntur necessaria; res, quae sunt ejusdem generis, distrahuntur et non suo loco referuntur; non surgit oratio cum rebus. In Dionis vita 4, 5 et 6, 2 mors, quae Dionis filio accidit, bis commemoratur; ea, quae Epan. 7, 3 leguntur, contraria putantur iis, quae Ages. c. 4 exponuntur; postremo neque ordo, quo vitae Imperatorum explicantur, neque res, quae enarrantur, temporum rationi semper

20) Cf. Titze. l. l. p. 23.

21) Ipse nominat Xenophontem Ages. 1, 1; Thucydidem Them. 1, 4 et 9; Paus. 2, 3; Alc. 11, 1; Theopompum Alc. 11, 1; Iphicr. 3, 2; Timaeum Alc. 11, 1; Philistum Dion. 5, 2; Dinonem Con. 5, 4; Silenum et Sosilum Han. 13, 3. Praeter hos nostrum aliis quoque usum fuisse constat, ut Ephoro et quod cum Moscheo l. l. p. 244 et in Progr. Franc. ad M. a. 1802 p. 15 statuerim, Herodoto. Neque eum fugerunt oratores Graeci, ut Isocrates. Cf. Anonymus interpres Isocr. orat. de Permut. Mediol. 1813 p. 58 fq.

22) Cf. Ruperi in Prooem. de Livii vita p. XLVII sqq.

23) Vid. Perizon. in Animadv. c. 9 p. 395.

24) Cf. Mosche. l. l. p. 242. In primis hanc in rem lectu sunt digna, quae Wachsmuth., Prof. Lips. docuit in Dissert. de veterum scriptorum Graecorum levitate quadam, a peculiari rerum gestarum ratione accurate definienda aberrante. Lips. 1826, 4, ubi p. 3 sq. exemplorum silvam ad haec redegit capita: I) Generis alicujus, inquit, universitas partium singularum loco significatur, harumque causae peculiare in illam dilatantur; rursus parte aliqua totum genus ostenditur. II) Res quaedam sive persona attributis, non suis, sed secundum indolis statusve rerum similitudinem aliquam aliunde petitis exornatur.

conveniunt ²⁵): Ex his aliisque patet quidem nostrum altioribus artis historicae legibus non satisfacisse, sed Nepos partes historici agere noluit, ea tantum commemoranda existimavit, quae tempori suo essent necessaria et salutaria et quae fontes, e quibus hausit, suppeditarent. Ipse vero, ubi a consilio suo discedit, indicat et statim ad rem redit ²⁶). Non mirabimur igitur si in vita Epam. plena Leuctricae pugnae imago desideratur; si in vita Lysandri illustrissimum factum, quo apud Aegos Potamum bello Pelopon. finis est factus, leviter tantum attingitur. Haec et alia ejusmodi consilio auctoris non erant consentanea; quare etiam, veloci usus calamo, rerum ordinem tempusque minus anxie curabat; eo res transferebat, quo ipsi viderentur aptissimae, ut adeo mortis, qua Dionis filius periit, bis mentionem faceret. Eodem fere redit id, quod in Epaminonda laudat, in Agesilao contra vituperat, ubi eadem res pro diversa rerum conditione diverse quoque judicari potest: hic praeerat victori exercitui, quocum in Persas proficisci ipsumque regem adoriri meditabatur; ille legem, quam reipubl. conservandae causa latam videbat, ad perniciem civitatis conferre noluit; hic incertam spectabat victoriam, ille totius exercitus patriaeque salutem. Quod ad ordinem attinet, quo auctor Imperatorum vitas persequitur, in eo probamus Titzei sententiam ²⁷).

Minus porro Corneliana putatur oratio et scriptura, quam non solum artificiosa sententiarum et verborum comprehensione et circuitu carere dicunt, sed etiam pura latinitate atque idonea et recta elocutione ²⁸). — Hic quoque concedendum est verborum ambitus non ubique bene esse circumscriptos neque sententiarum conformationem et collocationem usque quaque placere; sed ejusmodi loci, in quibus offenditur, festinationem quandam testantur qua vitae nostrae sunt conscriptae, auctorem ipsum non reddunt suspectum, qui alias naturali sententiarum excellit conformatione aptoque verborum circuitu, ut videre licet in vitis Epaminondae, Aristidis al., pauci contra reperiuntur loci, quales sunt Pelop. 2, 5 Illi igitur — quum — exissent — exierunt; Ages. 6, 1 Quo ne proficisceretur, quum a plerisque ad exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit; Dat. 9, 4 brevi intervallo leguntur: facere — faciant, — faciebat — facere — — fecissent; Lys.

²⁵) Rinck. l. l. p. 72 sqq. (Herm. p. 65 sqq.)

²⁶) Pelop. 3, 1. Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum a re proposita est etc.; Dion. 4 extr. sed illuc revertor; Eum. 8, 5.

²⁷) Cf. nos in Praef. ed. Corn. p. XI.

²⁸) Cf. Rinck. p. 81 sqq. (Herm. 72 sqq.). Multa, quae apud nostrum a vulgari more recedunt, collegerunt Tzsch. l. l. p. XII; Wetzel. l. l. p. 13 et Scheller. Praec. St. P. II. p. 760 sqq.

5, 2. 3 corrumpere — corrupturum — corrumpi — corrumpere. Hujusmodi autem loci apud optimos leguntur scriptores ²⁹⁾ et nihil suspicionis movere possunt.

In singulis vocibus et dicendi formulis primum reprehenduntur praeformae et verborum structurae, ut Paus. 2, 4 face, qua forma, comicis usitata, consulto Nepos usus esse videtur, ut vitaret ingratum monosyllabarum sonum in vv. fac, cum quo; Dat. 1, 4 militare munus fungens, cujus structurae exempla multa e prosaïcis scriptoribus collegit Günther. in lat. restit. p. 1218; Eum. 1, 6 praefuit alterae equitum alae; Timol. 3, 2 tantum otium totae insulae conciliavit, ut Caes. G. 5, 27, ubi cf. Oud. p. 245 (Stutg. p. 420) et Held. ad B. C. 2, 7 p. 100; Chabr. 3, 5 intuuntur, quod saepe apud Plautum, ut contuor apud Lucret. legitur; cf. Forcell. sub v. intuor. Quae praeformae, historicis non inusitatae, apud nostrum, non offensioni erunt. — Huc fere pertinent illi genit. nom. propr., qui exeunt in i, velut Them. 1, 1. Neocli, quo loco cf. Staver., Bremi. al.; Pericli Alcib. 2, 1; Polymni Epam. 1, 1; de Reg. 1, 2. Hystaspi, quod non sine fide Mss. scripsimus et fortasse Iphier. 3, 4. Coti et Alc. 3, 2 Andocidi restituendum est. Cf. Ruddim. Instit. Lat. l. I. P. I p. 58; Vechn. Hellen. p. 51 sqq. Struve. Ueber die lat. Declin. p. 26; Schulz. Gr. mai. §. 25 p. 95. — Tum displicuerunt, quae a vulgari verborum structura recedunt: Paus. 5, 3 dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse, de quibus vid. Ramsh. Gr. l. §. 168 p. 431; Zumpt. Gr. c. 80 §. 607 p. 475 (ed. V); Ruddim. l. l. P. II p. 15. — In praefat. Non dubito fore, ubi vide nostram adnot.; Alc. 5, 2 Id Alcibiadi diutius celari non potuit, quae rarior quidem verborum constructio, tamen non plane est inusitata ac barbara, cf. interpr. ad B. Alex. c. 7 p. 785 ed. Oud. (Stutg. p. 475); Hannib. 1, 1. Si verum est, ut, quo loco volumus Güntherum sequi, dicentem in promptu esse correctionem a populo R. — superari, cf. quae nos ad h. l. diximus; Ages. 3, 4 tempus extrahere; Lys. 5, 1 iniit consilia — tollere, ubi cf. Günther. et Ramsh. l. l. §. 168 p. 425. Rectius autem in vita Hannib. extr. nunc legitur: sed nos tempus est etc., quo loco nostra cf. adnotatio. Vituperantur porro haec: Han. 6, 2 in praesentiarum, ubi v. nos; Thras. 2 extr. et Them. 3 extr. exadversus, de qua particula cf. Tzsch. in adnot. p. 55; Ruddim. l. l. P. I p. 517; M—r Uebersicht aller zum latein. Sprachgebr. gehör. Partikeln. Zeitz 1807 p. 51 et Güntheri lat. rest. p. 822. —

²⁹⁾ Cf. Oudend. ad Caes. G. I, 5 p. 8 (Stutg. p. 13); VIII, 3, 1 p. 450 (Stutg. p. 775); Hotting in Ecl. Cic. p. 60.

Them. 5, 1 interim, ubi nunc rectius legitur iterum; Them. 4, 3 ingratiis, de quo cf. nostram adnot.; Han. 1, 4 donicum, de qua part. v. M — r l. l. p. 105 et Giffan. Collect. Lucret. p. 333; Pelop. 2, 1 eo non est i. q. unde; sed suppl. loco i. e. occasione, cf. ibi Günther. — Offenditur quoque in his: Cim. 2, 5 Sessores, quae vox, quamquam alias non legitur, tamen analogiae convenit; Ages. 4, 1 missu Ephorum, ubi vid., quae adnotavimus atque adde Güntheri Lat. rest. p. 25, item Alc. 6, 2 amissus Siciliae, quo loco cf. Tzsch. — Minus latine dicta putantur Them. 5, 2 reversus est, quod quidem est rarius, tamen non omnino damnandum, cf. Cellar. cur. poster. p. 441 et Ruddim. l. l. P. I p. 265; Iphier. 1, 4 a quo postea peltastae pedites appellantur i. e. appellabantur et appellantur. Cf. Günther. ad h. l. Solet autem tempus praes. in iis rebus obtinere, quae eodem nomine temporis successu ab hominibus scriptoribusque usurpantur. Cf. nos ad Caes. G. 1, 12 p. 346. — Phoc. 2, 4 apud i. q. penes, de qua hujus praep. vi cf. M — r l. l. p. 56; Dion. V, 1 comparare bellum, ut Ages. 2, 4, Eum. 7, 1, quae bona est locutio et significat diligenter omnia ad bellum necessaria parare; neque aliter Cic. ad Att. 10, 4; Liu. 52, 28 al. — Han. 4, 2 in Italiam bellum inferre, quod dici videtur de belli initio, atque eodem modo Liu. 9, 25 inferre bellum in agros et urbes; Epam. 10, 3 pugnari coepit, de quo quidem loco nondum constat, cf. nostram adnot.; Dion. 2 extr. ne agendi esset Dioni potestas, in quibus postrema vox Rinckio displicet, qui eam minus recte pro facultate dictam putat. Mihi contrarium videtur, ut potestas significet quamcumque a superiore concessam copiam ut Alc. 9 extr.; Suet. Tib. 54 extr. qui potestatem sui die festo non habuissent, ultro non reddidit; c. 41 potestatem omnibus adeundi sui fecit; Oth. 11 si quis adire vellet, potestatem sui praebuit. Potestas dic. de externa, facultas de interna, qua pollemus, copia, ut putaverim vocem facultatis h. l. minus esse aptam. Cf. Ernest. cl. Cic. sub v. potestas n. 15 p. 288 ed. Schütz. — Dion. 1, 2 quae (corporis dignitas) non minimum commendatur, ubi Rinck. Italicismum, quem vocat, in v. commend. esse statuit; sed cf. Günther. ad h. l. optime comparans Cic. Brut. 59, 216. Offendit quoque Rinck. in v. reminisci Alc. 2, 1, quod nobis elegantius dictum videtur, ut sit idem, quod excogitare; nam pr. reminisci significat rem cogitando revocare, ut in memoriam mentemque recurat; tum studiose et diligenter excogitare, ut sit diligenter comminisci, nam syllaba re augeat. Frustra eundem male habet Ellipsis in Chabr. 4, 1 eum magis milites, quam (sc. eos) qui praecerant, adspiciebant, quam Ellipsin tuen-

tuentur Heus. ad h. l., Bremi. ad Them. 9, 1; Dion. 8, 4; Zumpt. c. 86 §. 765 n. 7 p. 552 sq. Soloecismum denique in his putat inesse: Milt. 4, 5 miserunt, ut nuntiaret, quae ex optima latinitate sunt dicta, ubi in concursu relativorum pron. ut ponitur, non quī, velut apud Caes. G. V, 10 in.; VII, 49 et saepius. Ut haec, ita alia ex more veteribus usitato sunt dicta, v. c. ubi transit noster in oratione indirecta ad rectam, ut Milt. 2, 9; 3, 4, ibi Günther.; Lys. 1, 5; Ages. 8, 5; Eum. 6, 5; Paus. 2, 5, quo tamen loco cum Günthero e cod. Guelf. et ed. Ultr. nunc scriptum malim polliceretur, in cuius locum Schmied. filius in Praef. Lex. Corn. p. XXXIX recipiendum censet polliceatur; Lys. 1, 5 al. Cf. ad allatos locos recentiores interpretes; Ramsh. Gr. §. 195, 2 p. 618; Zumpt. c. 78, 7. b. §. 548 p. 438 et Walch. emend. Lit. p. 191, qui historicos Indicativo per omnia tempora uti docet. Neque vero nunc quisquam haerebit in Perf. Conjunct. pro Imperfecto, praecedentibus particulis ita, adeo al. cum Praeter. Indicativi, de quo more, nostro aliisque scriptoribus maxime frequentato egregie exposuerunt Krüger. Untersuch. aus dem Gebiet der lat. Spr. 2 H. p. 152 sqq.; Zumpt. Gr. c. 76 §. 404 p. 407, in quibus libris dubia quaedam tolluntur, quae de nonnullis locis Schmiederus filius movit in Praef. l. p. XXVIII sqq.; adde Ramsh. Gr. §. 192 p. 600; Günther. ad Milt. 5 p. 19 et Bremi. ad eundem locum. — Neque magis offendet usus Pron. sui, sibi, se pro Demonstr. ut Milt. 2, 4; c. 3, 2; Cim. 3, 1 incidit — quam pater suus, ubi Günther. delendum censet pron. suus, vel legendum ipsius, at cf. Bremi. Tzsch. et Rickl. ad h. l.; Zumpt. Gr. c. 78. 7 §. 550 p. 441; Ramsh. Gr. §. 158. 5 n. 2 p. 345. Multa ejusmodi collegit Günther. in lat. rest. p. 950 sq. *). Contra legitur Pronomen Demonstr. loco Reflexivi, v. Bremi. ad Them. 7, 2 p. 48; Han. 11, 3 p. 545 et Günther. ad Them. 8, 2 p. 45. In horum Pron. usu considerandum est, num scriptor rem e sua mente cogitaverit, ubi Demonstrativum habet locum, sin secus, Reflexivum. Cf. Walch. l. l.

*) Locus notatu dignus legitur in vita Milt. 1, 1: Quum unus — — sed etiam confidere cives possent sui, talem futurum etc. Hic Günther. Pron. sui vix admittendum esse judicat atque e cod. Dan. recipiendum Pron. eum, legens: ut non solum sperare, sed etiam confidere possent cives, eum talem futurum etc., potius legendum foret talem eum, ut habent Dan. Leid. 1 et ed. Ultr., cui scripturae favet vet. ed. Mediol., quae plane caret v. sui, quam vocem ob unam Mediol. auctoritatem nollem sollicitare, quare cum Bardil. in Bibl. crit. Hild. 1822 p. 551 sq. vulg. scripturam praetulerim, ut Pron. sui eadem vi dictum sit, qua Cim. 3, 1 et apud Cic. p. Sext. 68: Hunc sui cives e civitate ejecerunt; de Invent. 11, 17: Hunc pater suus concilium plebis habentem de templo deduxit. Cf. Heus. ad vitam Att. 10, 4 et Günther. Lat. rest. p. 160 et 950.

p. 218 sq. Itaque neque in allatis locis, neque in aliis similibus est, quod bonae latinitati repugnet Nepotemque suspectum reddat. His adjungere licet morem, quo veteres scriptores non raro id, quod dixerunt, perspicuitatis causa aliis verbis repetunt, quod a nostro quoque factum videmus: Milt. 1, 2 deliberatum missi sunt, qui consulerent, ubi nostra sunt conferenda; Timoth. 5, 2 Huic in consilium dantur — quorum consilio uteretur; Dat. 8, 5 ad pacem amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Huc spectant, quae plus minusve offensioni fuere: Them. 10, 5 Sepulcrum — in quo est sepultus; Ages. 4, 2 dicto audiens fuit jussis magistratum, de qua locutione cf. Ramsh. Gr. §. 116, 2. n. 3 p. 201; Thras. 2, 4 tum illis temporibus; Dat. 6, 1 prospere procedere; Con. 5, 2 potius malle, de quibus cf. Bremi. ad locos laud.; Ramsh. Gr. §. 206 p. 706; Jani Ars poët. p. 232 sqq.; Vechn. Hellen. p. 155 et Günther. lat. rest. p. 612 sq. — Neque est, quod cum Rinckio l. l. p. 82 (Herm. p. 74) Paronomasia improbetur, Cim. 1, 2 non magis amore, quam morē ductus, in qua optimi quique scriptores sibi placent. Vid. Jani. l. l. p. 415 et Scheller. Praec. St. p. 724. XXIII.

Non praetereundae videntur in hac disputationis parte voces a Graecis sumtae et Graecorum more formatae, in quibus haec apud nostrum leguntur: Them. 4, 1 astu; Iphicr. 2, 3 mora; Ages. 8, 2 acta; Thras. 2, 1 Actaci; Paus. 3, 4 Scytala; Them. 7, 2 ephori; c. 9, 5 Salamina; c. 2, 8 Troezena; Milt. 4, 2 Marathona; Lys. 3, 3 Lacedaemona. Tum ubi Graeca latine reddit: Them. 8, 1 testarum suffragia, ὁστρακισμὸν; Ages. 4, 2 comitium, ἐφορεῖον; Pel. 3, 2 πολέμαρχος, summus magistratus, ut ἔφοροι. Lys. 4, 1 al. In his interpretem vere Romanum agnoscimus, quamvis eum linguae Graecae minus peritum et minus recte convertisse arguant⁵⁰⁾ in loco Paus. 4, 1 Argilius quidam, de quo conferendus est Tzsch. p. 32. Rectius offenditur in vita Phoc. 4, 2 quo loco nomen Emphiletus cum Tzsch. corruptum puto atque e cdd. Voss. et Guelf. malim Euphiletus, cujus mentionem facit Andocid. or. de Myster. p. 18 ed. Reisk. Probe vero nostrum in Graecis versatum fuisse prae aliis docere possunt vitae Themistoclis atque Agesilai e Thucyd. et Xenoph. sumtae, quae nobis quidem eximiam linguae Graecae scientiam vix Aem. Probo concedendam testantur, ut laeamus latinitatem, qua Graeca sunt translata.

Quibus de latinitate disputatis, quaerere licet, num Aemilio Probo aliive posterioris

50) Cf. Rinck. l. l. p. 71 sq. (Herm. p. 64 sq.).

aetatis scriptori ea fuerit et latinae et graecae linguae cognitio; num ita perceptam habuerit indolem, qua optimos videmus excelluisse historicos; num ita colori antiquo fuerit imbutus, ut vitas Excel. Imper. ea, quam videmus, oratione vestire potuerit? Profecto nemo, ut Lambini verbis utar ³¹⁾, nemo ex iis, qui Theodosiorum aetate floruerunt, ita latine scripsit, ut locutum videmus auctorem vitarum Excell. Imperatorum; genus potius dicenti usurparunt vel longe arcessitum, vel floridum et fucatum, vel adipatum et pingue, vel inquinatum et sordidum, vel peregrinum et hyposoloecum. Idem sentiunt Mosche. l. l. p. 227, Ithe in Praefat. ed. Corn. p. 7 et Bardil. l. l. p. CIV. Atque haec testantur illi versiculi supra allati, qui plane tempus produnt, quo Aem. Probus et alii a proba latinitate recedentes, vixerunt, ut Ampelius, Eutropius, Rufus. E contrario in nostris vitis, quamquam nonnulla rara et minus solita leguntur, nihil tamen barbari, nihil Theodosiani seculi simile, nihil invenitur, quod bonae latinitati omnino repugnet; sed vitae Excell. Imperatorum, ut Bardil. l. l. p. CIII iudicat, elegantissime sunt scriptae, egregiis verborum et sententiarum luminibus distinctae, perspicuitate simul et gravitate lectoris animum tenent, quare Walchius ³²⁾ Atticum dicendi genus iis attribuit. Consentiant quoque doctissimi et linguae latinae peritissimi Viri: Giffanius ³³⁾ nostrum vocat purissimum scriptorem; Ruhnken. ³⁴⁾ Nepotem secundum Ciceronem simplicis nativaeque venustatis causa maxime mirabatur et hujus dotes cum propter ignorance vel materiae vel proprietatis minus, quam par esset a multis percipi et dolebat et quoddam bonorum studiorum damnum moleste ferebat; Barthius ³⁵⁾ putat has vitas satis nitide et latine scriptas; Lambinus ³⁶⁾ filum orationis esse subtile existimat et Muretus ³⁷⁾, quamquam Aem. Probum laudat auctorem, tamen vitas Exc. Imp. pereleganter scriptas esse dicit et mundissimum ac castissimum orationis genus praedicat. Adde Tzsch. l. l. p. XXII, Wetzel. l. l. p. 12 et Mosche. l. l. p. 415 sq.

31) In praef. ed. Corn. Cf. Bardil. l. l. p. LXXXI.

32) Histor. crit. Ling. lat. Lips. 1716 p. 344.

33) In Collect. Lacr. sub. v. refutatus.

34) Cf. Wyttenbach. in vita Ruhnken. p. 125.

35) In comment. de Lat. lingua et Lat. scriptoribus. V. Bardil. l. l. p. XCIV.

36) Cf. Bardil. l. l. p. LXXXI et XCIV.

37) Var. lect. VII, 1.

Praeterea contra cogitandi leges noster dicitur peccasse³⁸⁾ ut Timoth. 5, 4 temeraria usus ratione; Pausan. 5, 1 dementi ratione cogitata patefecit, quo utroque loco more veterum adverbium circumscribitur, ita ut his formulis modus agendi significetur; Dat. 8, 4 callide cogitanti id saepe accidebat, ubi cf. Tzsch., qui recte accidere latiore significatione dictum vult; Paus. 5, 1. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit, in his Rinck cultum vestitumque pertinere putat ad mores patrios, sed auctor his verbis vitam publicam et privatam complecti videtur, ut bene utrumque conjungi possit.

Suspicionem denique movit Praefatio Cornel., in qua imitatoris manum Heldius l. l. p. 48 agnoscit, comparans Cic. I de Fin. c. 1 ubi haec leguntur: Non eram nescius, Brute, quum, quae summis ingeniis, exquisitaque doctrina philosophi Graeco sermone tractavissent, ea Latinis literis maudaremus, fore, ut hic noster labor in varias reprehensiones incurreret nam quibusdam et iis quidem non admodum indoctis, totum hoc displicet philosophari. — Erunt etiam, et hi quidem eruditi Graecis literis, contemnentes Latinas, qui se dicant in Graecis legendis operam malle consumere. Postremo aliquos futuros suspicor, qui me ad alias literas vocent: genus hoc scribendi, etsi sit elegans, personae tamen et dignitatis esse negent. Intercedit quidem similitudo quaedam, ea tamen non tanta mihi videtur, ut nomen Corn. Nepotis in certam incurrat suspicionem. Si quid in his recte sentimus, nobis docti atque elegantiores Romani videntur literas artesque graecas ita adamasse, ut et in scriptis libris et in familiaribus sermonibus crebro de iis disputarent, eas cum latinis compararent et judicia sua secum communicarent, quare saepe Cicero in iis, quae libris philosophicis praefatur, ad hanc rem recurrit, ut Tusc. I, 1. 2; Off. I, 1; Orat. 1, 4 al. Quidni etiam fieri potuit, ut Nepos, de rebus Graecis expositurus, idem, quod Cicero, in Praefatione commemoraret, iisdemque verbis et sententiis vulgo in doctis sermonibus tritis uteretur? Itaque neque ex hac fortuita similitudine, neque ex illis verbis, cogitandi legibus per speciem contrariis, nomen Corn. Nepotis suspectum reddere ausim.

His, quae diximus, accedit, quod cogitata et sententiae, quae in nostris vitis leguntur, tempori, quo Nepos vixit, plane conveniunt. Bellum grassabatur civile, Caesar summum tenebat imperium, multum valebant veterani, minabatur perpetua domi-

38) Rinck. l. l. p. 81. (Herm. 73); Wetzel. l. l. p. 14.

natio, libertas erat in periculo atque de ea actum esse videbatur: hinc illa quae legimus Milt. 8, 3 Omnes autem habentur et dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quae libertate usa est; Ages. 4, 2 Cujus (Agesilai) exemplum utinam Imperatores nostri sequi voluissent; Eum. 5, 4 Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur. Etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summum imperium potirentur; Thras. 2, 4 nam jam illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant, quo loco vis particulae jam non est negligenda. Epam. 10, 3 Quo tempore, — — Epaminondas — domo se tenuit, — ne manus suorum sanguine cruentaret: namque omnem civilem victoriam funestam putabat; Eum. 8, 2 Namque illa Phalanx Alexandri M., — non parere se ducibus, sed imperare postulabat, ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam, nisi tempus interesse judicet; Dion. 9, 5 Hic — quam invisita sit singularis potentia et miseranda vita, qui se metui, quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit³⁹⁾. Prorsus igitur Bardilio l. l. p. CV adsentior: Theodosii, inquit, temporibus cum libertate libertatis etiam sensus dudum ita extinctus erat, ut ea, quae locis illis continentur, aetatis istius homini ne in mentem quidem venire potuisse judicem. Itaque Cornelii munus et in his agnoscimus.

Confectos autem fuisse a Corn. Nepote ejusmodi libros historicos testantur Gellius et Charisius⁴⁰⁾. Quare, quum nostrae vitae nihil contineant, quod Nepoti sit contrarium cumque reddat suspectum et quum auctoritate Mss. et vet. librorum non tantum, quantum volunt, effici possit, non possumus quin cum Lambino omnibusque deinceps reliquis, qui has vitas ediderunt, statuamus C. Nepotem vitarum Exc. Imperatorum esse auctorem.

Unum fortasse in his, quae disputavimus, desiderari potest argumentum ex oratio-

39) Uberius de his exposuit Lambinus in Praef. supra p. 1 laudata. Vid. Bardil. l. l. p. LXXXI. sqq.

40) Cf. Fragm. Corn. Nep. c. III. p. 114 nostrae ed.

nis ductum similitudine, quānī vitae Catonis Atticique habent cum vitis Exc. Imperatorum. Hoc quidem argumentum nuperrime impugnatum consulto praetermisimus. Helldius enim in Prolegomenis supra laudatis, omnes, quae sub nomine Corn. Nepotis feruntur, vitas falsario cuidam tribuit idque quum e vitae Catonianae et Pomponianae indole rerumque dispositione, tum e latinitate et rebus ad historiam pertinentibus evincere studet. Ingeniosa satisque gravia sunt, quae contra vulgarem profert opinionem, ita ut digna sint, in quae ulterius inquiratur. Quod, quo minus nunc a nobis fiat, et genus argumentorum et termini nostrae dissertationis impediunt, quare in aliud conferimus tempus, quo de auctore vitarum Catonis atque Attici disputare cogitamus.

Schulnachrichten.

Uebersicht der im verflossenen Schuljahre vorgetragenen Lehrgegenstände.

A. Wissenschaften.

I. Religion.

In Prima und Secunda, nach Niemeyers Lehrbuche, die Sittenlehre von S. 102. bis zu Ende; dann die Religionslehre bis zur Lehre von der Vorsehung. 2 Std. Rector, Ordinarius der ersten Klasse.

In Tertia, nach Rosenmüller, von S. 100 bis S. 204. Von D. b. M. 3 Std., von M. b. D. 2 Std. M. Rebs, Ordinarius in Quarta.

In Quarta, nach Rosenmüller, in Verbindung mit Luthers Katechismus und ausführlicher Erklärung der Beweisstellen. Von Ostern an Collab. Philipp. Von M. b. D. Collab. Dr. Pollmann.

II. Geschichte.

In Prima und Secunda; alte Geschichte, nach Bredow: Geschichte Griechenlands nach Alexander, und Geschichte der Römer bis Augustus. Von D. b. M. 2 Std., von M. b. D. 1 Std. Rector.

In Prima; neue Geschichte, von Ludwig XIV. bis zur neuesten Zeit; von D. b. M. 2 Std. Collab. Milo. Von M. b. D. deutsche Geschichte von Karl dem Gr. bis zur Reformation. Nach Bachler. Conr. Schmidt.

In Tertia; von D. b. M. M. Dähne, Ordinarius der Klasse; von M. b. D. bis zum Untergange des Röm. Reichs; nach Rohlrausch's Tabellen; 2 St. Dr. Pollmann.

In Quarta; nach Bredow's Leitfaden, S. 28 — 57. 2 Std. M. Rebs, Ordinarius der Klasse.

III. Geographie.

In Secunda; von D. b. M. Asien. 2 Std. Collab. Milo. Von M. b. D. Topographie von Europa; Conr. Schmidt, Ordin. d. Klasse.

In Tertia; nach Selten, S. 131 — 154. zuletzt mathem. Geographie. 2 Stunden. M. Rebs.

In Quarta; nach Selten, S. 113 — 137. 2 Std. Derselbe.

IV. Philosophie.

In Prima; Logik, 1 Std. Prof. Kießling.

V. Mathematik.

1. Abtheil. Von D. b. M. Die Elemente der Combinationslehre. Von M. b. D. Die Stereometrie. Nach Lorenz, Grundriß d. rein. Mathem. 5. Aufl. Geometrie S. 249 — 375. S. 408 — 434.

